

จริยธรรมของมนุษย์ในยุคโลกาภิวัตน์*

HUMAN ETHICS IN THE ERA OF GLOBALIZATION

พระปลัดภราดร อภิวัตโน (เขี้ยวเสน)*, สุปรีชา ชำนาญพุฒิพร และสุภาพ เต็มรัตน์
Phra Paladparadon Apiwattano (Keawsen)*, Supreecha Chamnanphuttiophon and Suphap Temrat

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาสโกราช
Mahamakut Buddhist University Srithammasokkaraj Campus, Thailand
*Corresponding Author E-mail: phraparadparadon.2522@gmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์การศึกษา เพื่อศึกษาจริยธรรมในโลกสมัยใหม่ การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อการอยู่ร่วมกัน วิธีการศึกษาการวิเคราะห์เอกสาร วิเคราะห์เนื้อหา สังเคราะห์แนวคิดกับจริยธรรม และโลกสมัยใหม่ จากเอกสารข้อมูลชั้นปฐมภูมิ คือ พระไตรปิฎกและหนังสือ ตำรา บทความทางวิชาการ ดุษฎีนิพนธ์ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การศึกษาพบว่า ยุคโลกาภิวัตน์มีความเจริญก้าวหน้ามากขึ้นในด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เป็นยุคของข้อมูลข่าวสาร ยุคโลกที่ไร้พรมแดน โลกของข้อมูลข่าวสารจึงมีอิทธิพลต่อความคิด จิตใจ และพฤติกรรมของมนุษย์มากขึ้น ถูกอิทธิพลของวัฒนธรรมและค่านิยมจากต่างชาติเข้ามามีบทบาทและครอบงำความกลมกลืนในวัฒนธรรมและค่านิยมของต่างประเทศ ไม่สนใจในคำสอนของศาสนาและวัฒนธรรมไทย จริยธรรมเป็นแนวทางการประพฤติปฏิบัติ ที่อาศัยหลักการด้านศีลธรรม เป็นเหตุเป็นผลให้คนในสังคมมีการแยกแยะสิ่งที่ถูกต้องควรทำและสิ่งที่ผิดไม่ควรทำ ไม่เบียดเบียนกันเห็นแก่ประโยชน์ตนเองและผู้อื่น เพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างเป็นปกติสุขและมุ่งหมายเพื่อพัฒนาคนในสังคมให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจสติปัญญาความรู้ และคุณธรรม จริยธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีสันติ อันจะก่อให้เกิดประโยชน์สุขแก่สังคมและประเทศชาติต่อไป

คำสำคัญ: จริยธรรมของมนุษย์, ยุคโลกาภิวัตน์, หลักพุทธธรรม

ABSTRACT

This study aimed to study ethics in the modern world and the application of Buddhist principles for coexistence. The study methods were document analysis, content analysis, synthesis of concepts and ethics, and the modern

* Received October 19, 2023; Revised December 9, 2024; Accepted December 12, 2024

world from primary data documents, namely Tripitaka, books, textbooks, academic articles, dissertations, and related research. The study found that the globalization era has progressed more in science and technology. It is an era of information, an era of a borderless world. The world of information has more influence on human thoughts, minds, and behaviors. It is influenced by foreign cultures and values, which play a role in and dominate the obsession with foreign cultures and values. It is not interested in the teachings of Thai religion and culture. Ethics is a guideline for behavior that relies on moral principles. It is a reason for people in society to distinguish right and wrong, not to harm each other for the benefit of themselves and others, and to live together peacefully and happily. It aims to develop people in society into complete human beings in body, mind, intellect, knowledge, and morality. With ethics in life, people can live with others peacefully, which will benefit society and the country in the future.

Keywords: Human ethics, Globalization, Buddhist principles

บทนำ

สถานการณ์ของประเทศไทยในปัจจุบันนี้ ตกภาวะที่น่าเป็นห่วงอย่างยิ่งด้วยกระแสโลกาภิวัตน์ที่ผลักดันให้สังคมไทยมุ่งความสำเร็จทางวัตถุ คนในสังคมแสวงหาความสำเร็จในชีวิตทางด้านเศรษฐกิจ บ้างก็แสวงหาอำนาจ บ้างก็แสวงหาผลประโยชน์ จนทำให้สังคมไทยในปัจจุบันเริ่มอ่อนแอลงเรื่อย ๆ นอกจากนั้น การพัฒนาประเทศโดยมุ่งความเจริญทางด้านเศรษฐกิจ และความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว โดยขาดความสมดุลกับการพัฒนาทางด้านจิตใจ เป็นที่มาของปัญหาสังคมที่ดูเหมือนจะทวีความรุนแรงขึ้นเรื่อย ๆ เช่น ปัญหายาเสพติด อาชญากรรม ความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ปัญหาการทุจริตฉ้อราษฎร์บังหลวง ปัญหาแหล่งอบายมุข แหล่งเสื่อมโทรม รวมทั้งปัญหาสุขภาพทั้งทางกายและจิตใจ สอดคล้องกับสำนักวิจัย ซูเปอร์โพล เก็บรวบรวมข้อมูลจากประชาชนจำนวนทั้งสิ้น 1,250 คน ระหว่างวันที่ 16 มิถุนายน 2567-10 กรกฎาคม 2567 พบประเด็นสำคัญ ดังนี้ การรับรู้ปัจจุบันของประชาชนเกี่ยวกับคุณธรรมในสังคมไทย พบว่ามากกว่าครึ่งหรือร้อยละ 52.00 ระบุปานกลาง รองลงมาร้อยละ 32.50 ระบุน้อย ร้อยละ 7.40 ระบุมาก ร้อยละ 6.80 ระบุน้อยที่สุด และร้อยละ 1.30 ระบุมากที่สุด ส่วนอนาคตสังคมไทยจะมีคุณธรรมมากขึ้น เท่าเดิม หรือลดลงพบว่ามีมากกว่าครึ่ง หรือร้อยละ 59.10 ระบุลดลง รองลงมาหรือร้อยละ 32.10 ระบุเท่าเดิม และร้อยละ 8.80 ระบุมากขึ้น สำหรับสาเหตุของการขาดคุณธรรมในสังคมไทยนั้น พบว่าเกินกว่าครึ่งหรือร้อยละ 59.70 ระบุการที่คนในสังคมไม่มีวินัย ร้อยละ 57.90 ระบุการ

คำนึงถึงแต่ประโยชน์ส่วนตัว ร้อยละ 51.10 ระบุว่าความซื่อสัตย์สุจริต ตามลำดับ การเป็นผู้มีคุณธรรมและจริยธรรมในสังคมปัจจุบันลดลง ยุคโลกาภิวัตน์มีความเจริญก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เป็นยุคของข้อมูลข่าวสาร ยุคโลกไร้พรมแดน โลกข้อมูลข่าวสารจึงมีอิทธิพลต่อความคิด จิตใจ และพฤติกรรมของมนุษย์มากขึ้น คนไทยเป็นจำนวนไม่น้อยได้ตกเป็นเหยื่อของข้อมูลข่าวสารและการโฆษณา ถูกอิทธิพลของวัฒนธรรมและค่านิยมจากต่างชาติครอบงำ ทำให้คนมุ่งแสวงหาแต่ความสุขทางวัตถุ มีความเห็นแก่ตัวมากยิ่งขึ้น เหล่านี้ล้วนเป็นปัญหาที่เป็นผลพวงของการพัฒนาทางวัตถุอย่างขาดความสมดุลกับการพัฒนาทางจิตใจ

การเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมให้กับคนในสังคมและประเทศชาตินับเป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่งที่ทุกภาคส่วนต่างได้เล็งเห็นถึงความสำคัญในเรื่องคุณธรรมและจริยธรรมทั้งสิ้น แต่ยังไม่สามารถที่จะดำเนินการให้ชัดเจนเป็นรูปธรรมได้ จริยธรรมจึงเป็นกลไกของสังคม ที่ทำหน้าที่เป็นบรรทัดฐานของความประพฤติอันจะนำมาซึ่งคุณประโยชน์ส่วนตนและสังคมส่วนรวม เพราะความเจริญก้าวหน้าของสังคมตั้งแต่ระดับเล็กสุด ตั้งแต่ครอบครัว ชุมชน จนกระทั่งระดับใหญ่สุดคือประเทศชาติ จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อคนในชาติทุกระดับชั้นมีคุณธรรมจริยธรรมเป็นเครื่องหล่อหลอมให้เกิดความร่วมมือร่วมใจ มีหลักศีลธรรมในพระพุทธศาสนา จัดเป็นจริยธรรมเชิงบวก ด้านประโยชน์สุข ที่ถือเป็นจุดหมายสำคัญทำให้เกิดความสำเร็จและความสุขในชีวิตมนุษย์ พระพุทธศาสนาถือว่า สังคมเป็นสื่อกลางที่จะช่วยให้ทุกคนมีโอกาสอันเท่าเทียมกันในการพัฒนาตนเอง และการเข้าถึงประโยชน์สุขจะเป็นไปได้มากที่สุด อันจะทำให้ก่อให้เกิดประโยชน์สุขแก่สังคมและประเทศชาติต่อไป

จากความเป็นมาและเหตุผลข้างต้น ผู้เขียนจึงมีความสนใจที่จะศึกษาจริยธรรมในโลกสมัยใหม่ โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาจริยธรรมในโลกสมัยใหม่ และหยิบยกหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนามาขัดเกลาและพัฒนาจิต และการประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อการอยู่ร่วมกันของประชาชนในในโลกสมัยใหม่ และมุ่งหมายเพื่อพัฒนาคนในสังคมให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจสติปัญญาความรู้และคุณธรรม จริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีสันติ อันจะก่อให้เกิดประโยชน์สุขแก่สังคมและประเทศชาติต่อไป

ความหมายของจริยธรรม

จริยธรรมเป็นหลักหรือแนวทางของความประพฤติของมนุษย์ในสังคม ช่วยทำให้สังคมอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข เป็นสิ่งจำเป็นทั้งคุณค่าและประโยชน์อย่างมากแก่บุคคลทั้งในระดับครอบครัวไปจนถึงระดับประเทศชาติ “จริยธรรม” หมายถึง สิ่งพึงประพฤติจะต้องประพฤติ (พุทธทาสภิกขุ, 2553) ในส่วนศีลธรรมนั้นหมายถึงสิ่งที่กำลังประพฤติอยู่หรือประพฤติแล้ว จริยธรรมหรือ Ethics อยู่ในรูปของปรัชญา คือสิ่งที่ต้องคิดต้องนึกส่วนเรื่อง

ศีลธรรม Morality นี้ ต้องทำอยู่จริง ๆ เพราะเป็นปัญหาเฉพาะหน้า เป็นเรื่องของพฤติกรรม การดำเนินชีวิตในด้านต่าง ๆ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2546) และคำว่า “จริยธรรม” แปลว่า เป็นสิ่งที่พึงประพฤติจะต้องประพฤติในส่วนศีลธรรมนั้นหมายถึง สิ่งที่กำลังประพฤติอยู่ หรือประพฤติแล้วจริยธรรมหรือ Ethics อยู่ในรูปของปรัชญาคือสิ่งที่ต้องคิดต่องานส่วนเรื่อง ศีลธรรม Morality นี้ต้องทำอยู่จริง ๆ เพราะเป็นปัญหาเฉพาะหน้า (พุทธทาสภิกขุ, 2553) นอกจากนี้ จริยธรรม เป็นคำที่มีความหมายกว้างขวางครอบคลุมไปถึงธรรมชาติ กฎระเบียบของสังคม กฎหมาย กฎ ศีลธรรมตามศาสนา และค่านิยมของคนในสังคมจริยธรรมจึงเป็นคำง่าย ๆ ที่ใช้อธิบายข้อประพฤติปฏิบัติร่วมกันของมนุษย์ในสังคมโดยมีสิ่งที่เกี่ยวข้องกันอยู่ 4 ประการคือ 1) ธรรมชาติ 2) ตัวเราเอง 3) ผู้อื่น 4) ความสัมพันธ์ระหว่างธรรมชาติ ตัวเราเอง และผู้อื่น (พระเทพวินทร์ เทวินโท, 2550) อีกทั้ง จริยธรรม หมายถึง คุณสมบัติทางความประพฤติที่สังคมมุ่งหวังให้คนในสังคมนั้นประพฤติ มีความถูกต้องในความประพฤติ มีเสรีภาพภายในขอบเขตของมโนธรรม (Conscience) เป็นหน้าที่ที่สมาชิกในสังคมพึงประพฤติปฏิบัติต่อตนเอง ต่อผู้อื่น และต่อสังคม (แสง จันทรงาม, 2550) ทั้งนี้เพื่อก่อให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองขึ้นในสังคม การที่จะปฏิบัติให้เป็นไปเช่นนั้นได้ ผู้ปฏิบัติจะต้องรู้ว่าสิ่งใดถูกสิ่งใดผิด อีกทั้ง จริยธรรมตามหลักพระพุทธศาสนา คือ ผู้ดำเนินชีวิตตามมรรค หรือปฏิบัติตามมัชฌิมาปฏิปทา ยึดหลักความประพฤติ หลักการดำเนินชีวิต หรือหลักการครองชีวิตที่ถูกต้องสมบูรณ์ของมนุษย์ ที่จะนำไปสู่จุดหมายคือความดับทุกข์หรือความสิ้นสุดปัญหาอยู่อย่างเป็นอิสระไร้ทุกข์ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2552)

สรุปได้ว่า จริยธรรม หมายถึง คุณสมบัติทางความประพฤติที่สังคมมุ่งหวังให้คนในสังคมนั้นประพฤติความถูกต้องเป็นหน้าที่ที่สมาชิกในสังคมพึงประพฤติปฏิบัติต่อตนเองต่อผู้อื่น และต่อสังคม ทั้งนี้เพื่อก่อให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองขึ้นในสังคม การที่จะปฏิบัติให้เป็นไปเช่นนั้นได้ ผู้ปฏิบัติจะต้องรู้ว่าสิ่งใดถูกสิ่งใดผิด หรือแนวทางของการประพฤติหรือข้อปฏิบัติตนเป็นคนดี ตามลักษณะทางขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรมของสังคมนั้น ๆ เห็นว่าถูกต้องและต้องการให้เกิดขึ้น เพื่อให้เกิดประโยชน์สุขต่อตนเองและส่วนรวม

โลกสมัยใหม่โดยนัยความหมายของคำว่าโลกาภิวัตน์

โลกในปัจจุบันที่เราอยู่นั้นมีลักษณะของความเป็น “สมัยใหม่” มีความเปลี่ยนแปลง ที่เห็นได้ชัดไม่ว่าจะเป็นในด้านชีวิตความเป็นอยู่ ไปจนถึงปฏิสัมพันธ์ในระดับนานาชาติในเรื่องต่าง ๆ ที่เห็นได้จากข้อมูลข่าวสารผ่านสื่อต่าง ๆ ในปัจจุบันสิ่งที่ควบคู่ไปกับความเป็น “สมัยใหม่” คือพลังของระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม และความเจริญก้าวหน้าของวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี ส่งผลกระทบต่อสังคมโลกอย่างมากมาย กระแสโลกาภิวัตน์นั้น คือ การย่อโลกให้เล็กลงโดยการส่งผ่านข้อมูลข่าวสารอย่างรวดเร็ว มีความทันสมัยทางด้านเทคโนโลยี ทำให้ทั้งโลกเชื่อมโยงเป็นระบบเดียวกัน ด้วยเทคโนโลยีการสื่อสารเพื่อปฏิสัมพันธ์ในมิติต่าง ๆ ส่งผลให้ประชากรในโลก

พัฒนาไปในทิศทางเดียวกันทั้งโลก คือ โลกแห่งวัตถุนิยม บริโภคนิยม ที่ขับเคลื่อนด้วยความโลภ ความเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน และมองว่าทิศทางดังกล่าวนี้คือ ความสำเร็จของการพัฒนา อย่างไรก็ตาม Scholte ได้อธิบายความหมายของโลกาภิวัตน์ได้มีการอธิบายความหมายไว้ 5 แนวทางดังนี้

1. ความหมายแรกของโลกาภิวัตน์ หมายถึง การที่ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศเพิ่มสูงขึ้น (Internationalization) ซึ่งจะเป็นการพูดถึงโลกาภิวัตน์ในแง่ของความสัมพันธ์ข้ามพรมแดนระหว่างประเทศ (Cross-Border Relations) เป็นการพูดถึงความเจริญเติบโตของการแลกเปลี่ยนระหว่างประเทศและการพึ่งพากันระหว่างประเทศที่เพิ่มสูงขึ้น

2. ความหมายที่สอง เป็นการอธิบายโลกาภิวัตน์ในแง่ของการทำให้เป็นเสรีมากขึ้น (Liberalization) ตามอุดมการณ์เสรีนิยม คือการลดข้อจำกัดต่าง ๆ ที่เป็นอุปสรรคลง อาทิ กฎระเบียบต่าง ๆ ที่เป็นอุปสรรค

3. ความหมายที่สาม เป็นการอธิบายโลกาภิวัตน์ในแง่ของการทำให้เป็นสากล (Universalization) เมื่อ Reiser and Davies เริ่มใช้คำว่า Globalize ในทศวรรษที่ 1940 โดยหมายถึงการทำให้เป็นสากล (Universalize) เพราะในยุคนั้นมีความเชื่อว่าในอนาคตการรวมกันทางวัฒนธรรมของโลกในแบบมนุษยนิยมโลกจะเกิดขึ้น โลกาภิวัตน์จึงเป็นเรื่องของสิ่งที่กระจายไปทั่วโลก เป็นกระบวนการของการแพร่ขยายสิ่งต่าง ๆ การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ และการกระจายข้อมูลข่าวสารจากประชากรในพื้นที่หนึ่งไปสู่ประชากรในพื้นที่อื่น ๆ ของโลก

4. การอธิบายโลกาภิวัตน์ในแง่ของการทำให้เป็นตะวันตก (Westernization) หรือการทำให้ทันสมัย (Modernization) เป็นการอธิบายในแง่โลกาภิวัตน์ที่พยายามทำให้เกิดรูปแบบต่าง ๆ ที่มีความทันสมัยมากยิ่งขึ้น (หรือเป็นแบบตะวันตก) โดยเป็นการแพร่กระจายรูปแบบของตะวันตกในด้านต่าง ๆ เช่น ระบบทุนนิยมเหตุผลนิยม อุตสาหกรรมนิยม การบริหารงานแบบระบบตะวันตก หรือความเป็นปัจเจกชนนิยมได้แพร่ขยายไปทั่วโลก และส่งผลให้วัฒนธรรมที่มีอยู่เดิมของชุมชนหรือท้องถิ่นสูญหายไปเพราะมีการรับวัฒนธรรมใหม่แบบตะวันตกเข้ามาทดแทน ดังนั้นโลกาภิวัตน์ในแง่นี้จึงมักถูกอธิบายในแง่ของการสร้างอาณาจักรของ “สิ่งที่เป็นตัวแทนของความทันสมัยหรือความสมัยใหม่”

5. การอธิบายโลกาภิวัตน์ในแง่ของการแบ่งเขตพื้นที่ใหม่ (Recapitalization) ในทัศนะด้านนี้ โลกาภิวัตน์จะเป็นการจัดรูปแบบภูมิศาสตร์ทางสังคมใหม่ (Social Geography) โดยเป็นการเพิ่มความเชื่อมโยงระหว่างบุคคลในส่วนต่าง ๆ ของโลกมากยิ่งขึ้น ด้วยการเชื่อมโยงจากข้อมูลข่าวสาร กิจกรรม การอพยพเคลื่อนย้าย และปฏิสัมพันธ์ในด้านต่าง ๆ ของมนุษย์ผ่านทางอินเทอร์เน็ตหรือชุมชนออนไลน์ เช่น Facebook, LINE หรือ Twitter เป็นต้น (Scholte, 2005)

ประเทศไทยต้องเผชิญกับปัญหาด้านจริยธรรมในโลกาภิวัตน์ การสื่อสารแบบรวดเร็ว และหลากหลายรูปแบบการติดต่อสื่อสารหรือมีปฏิสัมพันธ์กันนี้ ไม่จำกัดเฉพาะความสัมพันธ์ระหว่าง

บุคคล ครอบครัวกลุ่มเพื่อน กลุ่มคนในชุมชนเท่านั้น แต่ยังมีการติดต่อสื่อสารกันในเชิงธุรกิจ ตั้งแต่ระหว่างบุคลากรซึ่งรวมถึงผู้ประกอบการอาชีพ ผู้ประกอบการร้านค้าบริษัท องค์กร ทั้งภาครัฐเอกชนในทุกภูมิภาคของโลกมีการติดต่อสื่อสารกับผู้บริโภคหรือผู้รับบริการบุคลากร ทั้งรายบุคคลและรายกลุ่ม ในหลายกรณีจึงเกิดการละเมิดสิทธิส่วนบุคคลทั้งโดยตั้งใจและไม่ตั้งใจ อาทิ การโพสต์หรือแชร์ส่งต่อข้อมูลหรือภาพส่วนตัวที่ไม่เหมาะสมของผู้มีชื่อเสียง ดารา ผู้ตาย เป็นต้น มีการฉ้อโกงการใส่ร้ายป้ายสี การหมิ่นประมาทการนำฐานข้อมูลไปใช้ในเชิงธุรกิจ การเอารัดเอาเปรียบ การแข่งขันกันในเชิงธุรกิจ มีการเข้าถึงและขโมยข้อมูลจากบัญชีส่วนตัวและ/หรือของหน่วยงานองค์กรรัฐและเอกชน การปลอมแปลงหลอกหลวงจากกลุ่มมิจฉาชีพผ่านสื่อสังคมออนไลน์และเครื่องมือสื่อสารในรูปแบบต่าง ๆ ก็มีโอกาสเกิดผลเสียหรือปัญหาเชิงจริยธรรมทั้งในระดับบุคคลและมหภาคตามมาได้ เช่น การละเมิดสิทธิผู้อื่น การประพฤติดิถีศีลธรรมและกฎหมาย การเอารัดเอาเปรียบการไม่รับผิดชอบ

สรุปได้ว่า โดยนัยความหมายของคำว่าโลกาภิวัตน์นั้น คือ สภาวะโลกไร้พรมแดน ซึ่งสภาวะของการเกิดเป็นโลกที่ไร้พรมแดนนี้เป็นผลพวงที่เกิดจากการวิวัฒนาการอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยี หรือการย่อโลกให้เล็กลงโดยการส่งผ่านข้อมูลข่าวสารอย่างรวดเร็วด้วยความทันสมัยทางด้านเทคโนโลยี ทำให้ทั้งโลกเชื่อมโยงเป็นระบบเดียวกัน ด้วยเทคโนโลยีการสื่อสารเพื่อปฏิสัมพันธ์ในมิติต่าง ๆ ส่งผลให้ประชากรในโลกพัฒนาไปในทิศทางเดียวกันทั้งโลก

ปัญหาเกี่ยวกับจริยธรรมในโลกาภิวัตน์ต่อสังคมไทย

ในปัจจุบันปัญหาเกี่ยวกับจริยธรรมมีเรื่องทางศาสนา การเปลี่ยนแปลงทางสังคม ค่านิยม การนำวัฒนธรรมที่ไม่เหมาะสมเข้ามาจากต่างวัฒนธรรม การทุจริตพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมมองเยาวชนหลายประการ ที่สำคัญ ๆ มีดังนี้

1. ปัญหาการเหินห่างจากศาสนา ในปัจจุบันภาวะเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปทำให้เยาวชนและประชาชนจำนวนมากเห็นศาสนาเป็นเรื่องคร่ำครึ หลงมกมายไร้สาระเห็นศาสนาและธรรมะเป็นสิ่งที่ไม่จำเป็น ไม่ช่วยทำให้ท้องอิ่ม บางคนเห็นพระบางรูปปฏิบัติไม่ดีไม่อยู่ในธรรมวินัย เลวเลี่ยนนับถือพระและศาสนาแทนที่จะช่วยกันแก้ไขปัญหาและทำนุบำรุงศาสนาให้มีความมั่นคง

2. ปัญหาการเป็นทาสของวัตถุนิยมและบริโภคนิยม ปัจจุบันอยู่ในยุคโลกาภิวัตน์ กระแสโลกาภิวัตน์เป็นกระแสโลกและกระแสทางวัตถุนิยม ทำให้คนตกเป็นทาสทางวัตถุนิยมและบริโภคนิยมทำให้คนมุ่งแสวงหาแต่ความสุขทางวัตถุ มีความเห็นแก่ตัวมากยิ่งขึ้นเห็นแก่ผู้อื่นน้อยลง ขาดความเอื้ออาทรช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

3. ปัญหาค่านิยมที่เปลี่ยนแปลง ในปัจจุบันค่านิยมบางอย่างได้เปลี่ยนแปลงไป ก่อนนี้สังคมเคยยกย่องคนดีมีคุณธรรม คนที่ประพฤติดีศีลธรรม ทุจริตคดโกงจะถูกประณามและ

ไม่มีใครอยากคบหาสมาคมด้วย แต่ในปัจจุบันนี้สังคมกลับยกย่องคนที่มีเงิน คนที่มีตำแหน่งสูง มีอำนาจวาสนา มีชื่อเสียง แม้ว่าคนเหล่านั้นจะประพฤติผิดศีลธรรม ได้เงินมาโดยการทุจริตคดโกง

4. ปัญหาการรับวัฒนธรรมที่ไม่เหมาะสมจากต่างประเทศ ความสะดวกในการคมนาคมและความรวดเร็วในการสื่อสารทำให้วัฒนธรรมต่างประเทศและชาวต่างประเทศหลั่งไหลมาสู่ประเทศไทยมากมายวัฒนธรรมต่างประเทศบางอย่างและชาวต่างประเทศหลายคนได้ก่อให้เกิดผลเสียหายนแก่วัฒนธรรมอันดีงามของคนไทย ประชาชนและเยาวชนจำนวนมากไม่น้อยได้รับวัฒนธรรมที่ไม่เหมาะสมจากต่างประเทศ อาทิ ในเรื่องดนตรีเพลง การแต่งกาย กิริยามารยาทภาษา ความสัมพันธ์ระหว่างเพศ

5. ปัญหาการทุจริตฉ้อราษฎร์บังหลวง สาเหตุการทุจริตฉ้อราษฎร์บังหลวงมีหลายประการ ที่สำคัญได้แก่การขาดคุณธรรม โดยเฉพาะขาดการละอายต่อบาปและเกรงกลัวต่อบาป การขาดอุดมการณ์และอุดมคติ มีค่านิยมที่ผิดใช้อำนาจโดยไม่เป็นธรรมมีรายได้ไม่พอกับรายจ่ายความบกพร่องของผู้บังคับบัญชา ความเพิกเฉยของประชาชน

6. ปัญหาความประพฤติที่ไม่เหมาะสมของเยาวชน ประเทศไทยมีพลเมืองกว่า 60 ล้านคน ในจำนวนนี้เป็นเยาวชนถึง 2 ใน 3 หรือประมาณ 40 ล้านคน เยาวชนได้รับการยกย่องให้เป็นหัวใจ และอนาคตของชาติ ความประพฤติของเยาวชนซึ่งส่วนใหญ่เป็นผลมาจากการศึกษาอบรมในด้านศีลธรรมและจิตใจ จึงมีผลต่อความสงบเรียบร้อยของสังคมและความเจริญก้าวหน้าของประเทศ

ความเสื่อมทางจริยธรรมในสังคมไทยควรจะต้องได้รับการร่วมมือกันในการหาหนทางแก้ไข ซึ่งควรเริ่มจากการเข้าใจถึงประเด็นที่เป็นสาเหตุของความเสื่อมทางจริยธรรมในปัจจุบันของสังคมไทยก่อนเป็นอันดับแรก ปัจจัยที่เป็นสาเหตุแห่งความเสื่อมทางจริยธรรมในปัจจุบันมีดังนี้

1. การครอบงำของวัตถุนิยมและอำนาจนิยม เนื่องจากการขยายตัวของทุนนิยมที่ไหลเข้าสู่สังคมไทยอย่างไม่จำกัด ทำให้เงินเข้ามามีบทบาทในชีวิตคน และความร่ำรวยกลายเป็นเป้าหมายของชีวิต แม้แต่การวัดคุณค่าความรักความสัมพันธ์ระหว่างกันยังต้องอาศัยเงินและวัตถุ ซึ่งต่างไปจากอดีตที่ใช้น้ำใจ เช่น การแสดงความรักของพ่อแม่ หรือคู่รัก ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับศิษย์หมอบกับคนใช้ก็อาศัยเงินและสิ่งของเป็นตัวเชื่อมทั้งสิ้น เมื่อสังคมยอมให้เงินเป็นใหญ่จึงทำให้เกิดธุรกิจอบายมุขมากมาย ตลอดจนทุกระดับและทุกสถาบันในสังคมไทยนิยมใช้อำนาจในการแก้ปัญหา รวมถึงบทบาทสื่อมวลชนที่มักส่งเสริมค่านิยมที่สวนทางกับศีลธรรม

2. ความล้มเหลวของสถาบันทางศีลธรรม เมื่อเงินเข้ามามีบทบาทมากขึ้นทำให้สถาบันทางสังคม ได้แก่ ครอบครัว ชุมชน วัดและโรงเรียน ซึ่งเคยมีบทบาทในการกล่อมเกลาสำนึกทางศีลธรรมแก่ผู้คนอ่อนแอลงและไม่สามารถทำหน้าที่ได้อย่างเข้มแข็งอีกต่อไป ดังจะเห็นจากสถิติของการหย่าร้าง การแตกแยกของครอบครัวเพิ่มสูงขึ้น ทำให้เกิดความห่างเหิน พ่อแม่ไม่สามารถเป็นแบบอย่างในการให้การศึกษาแก่ลูก ขณะที่โรงเรียนและสื่อมวลชนที่เข้ามามีบทบาท

แทนก็ไม่มี ความเข้มแข็งทางศีลธรรม แม้แต่ชุมชนที่เคยมีบทบาทในการควบคุมและเสริมสร้างจริยธรรมของสมาชิกก็มียุทธศาสตร์ลดลงเพราะวิถีชีวิตที่ต้องอยู่แบบตัวใครตัวมันมากขึ้นต่างหันไปพึ่งพาหน่วยงานรัฐมากขึ้นแทนการพึ่งพาตนเอง ทำให้ขาดพลังทางสังคม ส่วนวัดซึ่งเป็นอีกหนึ่งสถาบันที่ถูกอิทธิพลของเงินทำให้อ่อนแอและย่อหย่อนในวัตรปฏิบัติไม่สามารถเป็นแบบอย่างทางศีลธรรม แต่กลายเป็นตลาดค้าบุญ หรือไสยพาณิชย์

3. การเมืองที่ไม่โปร่งใส กลายเป็นระบบการเมืองที่เปิดช่องโหว่ให้เกิดปัญหาจริยธรรม เช่น เปิดโอกาสให้มีการคอร์รัปชัน เปิดโอกาสให้ผู้มีอิทธิพลใช้เงินสร้างฐานอำนาจจนสามารถเข้ามาเป็นรัฐบาลได้ แล้วใช้อำนาจแสวงหาประโยชน์ส่วนตัว ผลประโยชน์พวกพ้องดังที่มีให้เห็นเกี่ยวกับการตัดไม้ทำลายป่า การให้สัมปทานแก่พวกพ้อง การอนุมัติโครงการใหญ่ ๆ ที่ให้ผลประโยชน์ตอบแทนหรือค่าคอมมิชชั่น ไปจนกระทั่งการลอบสังหารคนที่ขัดผลประโยชน์ของตน ยิ่งถ้าฝ่ายบริหารมีอำนาจมากและสามารถผูกขาดอำนาจได้ ก็ทำให้การตรวจสอบถ่วงดุลจากฝ่ายค้านทำได้ยาก ทำการทุจริตในเชิงนโยบาย จึงเกิดความลำพองไม่กลัวที่จะทำผิดจนกลายเป็นค่านิยมที่เลียนแบบกันในสังคม

4. ระเบียบสังคมที่ให้อำนาจ ส่งเสริมหรือบีบบังคับให้คนเห็นแก่ตัว อันเกิดจากสังคมไม่เคร่งครัดในการบังคับใช้กฎระเบียบจึงเกิดพฤติกรรมที่คนทำผิดไม่ถูกลงโทษ แต่กลับได้รับผลดีเช่น ระบบยุติธรรมที่ไม่โปร่งใสและอยู่ใต้อำนาจเงิน ทำให้คนมีเงินสามารถเอาเงินอุดได้ จึงไม่สนใจที่จะทำตามกฎหมาย หรือคนที่แข่งคิวสามารถได้ตัวรถหรือตัวหนึ่งก่อนใคร ๆ หรือคนที่ทุจริตซื้อตำแหน่งสามารถเลื่อนขั้นก่อนใคร ๆ หรือคนที่ขายยาบ้าค้าผู้หญิง นอกจากจะไม่ถูกจับเพราะมีเส้นสายหรือให้สินบนเจ้าหน้าที่แล้ว ยังร่ำรวยขึ้นอย่างรวดเร็ว ระบบเหล่านี้จึงมีแต่ทำให้คนเห็นแก่ตัวและเอาเปรียบกันมากขึ้น

สรุปได้ว่า ผลกระทบจากกระแสโลกาภิวัตน์ต่อสังคมไทย ทำให้เกิดการครอบงำโลกทางวัฒนธรรม เนื่องจากระบบสื่อสารไร้พรมแดนทำให้เกิดการครอบงำโลกทางวัฒนธรรม อิทธิพลของวัฒนธรรม และอำนาจของเศรษฐกิจจากประเทศที่พัฒนาแล้วได้ไหลบ่าเข้าสู่ประเทศอื่นอย่างรุนแรง ก่อให้เกิดกระแสวัฒนธรรมโลก ครอบงำทางด้านความคิด การมองโลก การแต่งกาย การบริโภคสิ่งเหล่านี้เข้าครอบคลุมเหนือวัฒนธรรมของประชาคมทั่วโลก ทำให้เกิดระบบผูกขาดวัฒนธรรมไร้พรมแดน

จริยธรรมในโลกสมัยใหม่

การเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมใหม่ในยุคศตวรรษที่ 21 ที่จะทำให้การพัฒนาทรัพยากรด้านทุนมนุษย์ให้เกิดคุณค่า เป็นอารยชนที่สามารถอยู่ร่วมกันในสภาวะพลวัตโลกได้อย่างมีความสุข มีศักดิ์ศรีมีจิตสำนึก เกื้อกูลกัน สามารถใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต ซึ่งจะเป็นรากฐานสังคมและนำสังคมสู่ความปรารถนาสูงสุดของมนุษย์คือ “สังคมสันติสุข” อย่างยั่งยืน ผู้เขียนจึงได้เสนอการนำแนวคิดหลักการด้านคุณธรรมจริยธรรมมาพิจารณาเป็นแนวทางการ

พัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในด้านจริยธรรมวิชาชีพด้วย คือเน้นแนวคิดที่ควรใช้พัฒนาทักษะ การตัดสินใจด้วยตนเองและการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม สิ่งสูงสุดของความเป็นมนุษย์คือการอยู่ ร่วมกันอย่างสันติระหว่างคนกับคน และคนกับสิ่งแวดล้อม ซึ่งอาจเรียกว่าสังคมสันติสุข และ ประเทศไทย 5.0 คือประเทศที่เป็นสังคมสันติสุขเพื่อให้เกิดความมุ่งมั่นใหม่ร่วมกันว่าสังคมสันติ สุขคือสิ่งสูงสุดในโลกใบนี้โดยให้ความเห็นว่า (ประเวศ วะสี, 2560) ในยุคเทคโนโลยีแห่งยุค คือดิจิทัลซึ่งเทคโนโลยีเป็นเพียงเครื่องมือในการพัฒนาไม่ใช่เป้าหมายของสภาวะสังคมที่ พึ่งปรารถนา และมนุษย์เป็นสัตว์สังคมที่มีศักยภาพสูงกว่าสัตว์อื่นจึงควรสร้าง “จินตนาการ” หรือความฝันอันยิ่งใหญ่ร่วมกันรวมทั้ง “จิตสำนึกใหญ่และสัมพันธ์ภาพใหม่” ที่เป็นไปเพื่อการ อยู่ร่วมกัน (Living Together) อย่างสมดุลและสันติสุข อันเป็นเป้าหมายสูงสุดของชีวิตมนุษย์ เป็นตัวตั้ง จะไม่นำไปสู่ความขัดแย้งความเหลื่อมล้ำ ความรุนแรง สงคราม และวิกฤติอารยธรรม ในทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคมสิ่งแวดล้อม และศีลธรรม นอกจากนี้ยังเป็นการช่วยให้ เป้าหมายการพัฒนาเทคโนโลยีในโลกสมัยใหม่ให้ถูกทิศถูกทางเข้ารูปเข้ารอยมากขึ้น เพราะ การอยู่ร่วมกันด้วยความสุข ต้องการมากกว่าเทคโนโลยีตามเป้าหมายจริยธรรมในโลกสมัยใหม่ คือสังคมแห่งสันติสุข การพัฒนาทุนมนุษย์ให้เป็นทรัพยากรหลักที่สำคัญ มีศักยภาพสูง มีคุณค่า และศักดิ์ศรีสามารถร่วมกันสร้างสังคมแห่งความสงบสุขสันติได้อย่างยั่งยืน จำเป็นต้องพัฒนา จริยธรรมในมนุษย์เพื่อใช้เป็นแนวทางในการดำรงชีวิตควบคู่ไปกับการจัดการและการทำงาน ท่ามกลางสภาวะโลกไร้พรมแดนที่แวดล้อมไปด้วยเทคโนโลยีขั้นสูง สภาวะโลกที่เป็นพลวัตระดับ แต่ยุคโบราณ มนุษย์ได้ใช้ “ปัญญา” ในการดำรงชีวิต สร้างสรรค์และแก้ปัญหาต่าง ๆ ใช้ปัญญา ควบคู่กับ “สติ” หรือ “ความรู้สึกผิดชอบชั่วดี” ซึ่งยังมีคุณลักษณะสำคัญอื่น ๆ อีก มีความสุข ในการดำเนินชีวิต และ จริยธรรมในตัวบุคคล ซึ่งหมายถึง ความดีที่จะช่วยควบคุมไม่ให้มนุษย์ เอาไรต์เอาเปรียบ เบียดเบียนกัน เคารพให้เกียรติกันและมีความรักต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ทำให้ มนุษย์เกิดแรงจูงใจที่จะประพฤติปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ในสังคม สร้างสรรค์องค์ความรู้และ ความดีให้ผสมผสานกลมกลืนกันอย่างงดงาม

หลักพุทธจริยธรรมเพื่อการอยู่ร่วมกัน

ตามเป้าหมายจริยธรรมในโลกสมัยใหม่ คือสังคมแห่งสันติสุข การดำเนินชีวิตที่จำเป็น ต้องเกี่ยวข้องกับบุคคลอื่น ๆ สังคมรอบตัว และกิจการงานในอนาคต หากบุคคลใดมีการ วางแผนชีวิต วางรากฐานชีวิตได้ดี ก็จะเป็นปัจจัยเอื้อให้บุคคลนั้นประสบความสำเร็จในชีวิต การงานได้ง่ายขึ้น ในหัวข้อนี้จะเสนอหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชีวิตตนเอง ตาม แนวทางธรรมานุชีวิตของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต)

หลักพุทธธรรมปรากฏในฐานะเป็นหลักจริยธรรมและคุณธรรมที่คนไทยได้นำมา ประพฤติปฏิบัติในวิถีชีวิตที่แสดงออกมาเป็นสิ่งที่ดีงามของวัฒนธรรมไทยนั้นได้มีผู้รู้ได้ให้แสดง ให้เห็นถึงความสำคัญไว้ดังนี้

คุณธรรมกับจริยธรรม เมื่อพูดถึงคุณธรรมต้องพูดถึงจริยธรรม เพราะสองสิ่งนี้มีความสัมพันธ์กันอย่างแนบแน่น ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2545 จริยธรรมหมายถึง ธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติกัน ศีลธรรม กฎศีลธรรม (ราชบัณฑิตยสถาน, 2545) นอกจากนี้ ยังมีท่านผู้รู้ให้อธิบายไว้อีกสองความหมายคือ อย่างแรก หมายถึง ธรรมหรือหลักความประพฤติที่ควรแก่การยึดถือและปฏิบัติตาม (จริยธรรม) อย่างที่สอง หมายถึง ประมวลความประพฤติและความนึกคิดในสิ่งที่พึงงามเหมาะสม (คุณธรรม) มองโดยภาพรวมแล้วทั้งสองความหมาย มีความคล้ายคลึงกันคือเป็นเรื่องของการประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่พึงงามนั่นเอง คุณธรรมเป็นเรื่องของคุณงามความดี ความถูกต้อง ความเป็นธรรมที่ควรปลูกฝังในจิตใจ ส่วนจริยธรรม เป็นเรื่องของความประพฤติที่พึงงาม ที่ควรส่งเสริมให้เกิดขึ้น คุณธรรมและจริยธรรมจึงเป็นของคู่กันและมักใช้ประกอบกัน คุณธรรมเป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดจริยธรรม จริยธรรมจะเป็นผลของการมีคุณธรรม การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมให้เกิดขึ้นกับชีวิตตามหลักพระพุทธศาสนาที่ชาวพุทธทั่วไปนำไปปฏิบัติคือไตรสิกขาซึ่งเป็นกระบวนการศึกษาพัฒนากาย วาจา ใจและปัญญา ซึ่งเป็นหลักการที่ชาวพุทธทั่วไปรู้และนำมาปฏิบัติกัน (ขจิตถัย บุรุษพัฒน์, 2556)

การพัฒนาชีวิตตามหลักพุทธธรรมไว้ในงานวิจัยเรื่องไตรสิกขาที่นำมาเป็นหลักในการพัฒนามนุษย์โดยมีหลักความคิดไว้ดังนี้

1. มนุษย์ที่จิตใจมีได้ขัดเกลา ย่อมจะประพฤติทุจริต หมายถึง การประพฤติชั่วหรือประพฤติไม่ดีซึ่งแสดงออกทางกาย เรียกว่า กายทุจริต ซึ่งประกอบด้วยการประพฤติดัดต่อร่างกายของบุคคลอื่น ต่อทรัพย์สินของบุคคลอื่นและการประพฤดิล่วงละเมิดทางกาย และการแสดงออกทางวาจาที่เรียกว่าวจีทุจริต ซึ่งประกอบด้วย การพูดเท็จ พูดส่อเสียด การพูดคำหยาบ และการพูดเพื่อเจ้าเพื่อหลอกลวง พฤติกรรมทุจริตทั้งทางกาย และวาจา เป็นกิเลสอย่างหยาบสามารถแก้ได้ด้วยการมีศีลที่สมบูรณ์ (พระราชาธรรมนิเทศ (ระแบบ วิฑูยาโณ), 2541)

2. มนุษย์ที่จิตใจได้รับการขัดเกลา ย่อมจะประพฤติทุจริต หมายถึง ประพฤติชั่วทางจิตใจ ก็คือ มีความรู้สึกไม่ดี คิดไม่ดี ที่เรียกว่ามโนทุจริต ซึ่งประกอบด้วย ความโลภ ความพยาบาท และความเห็นผิดจากทำนองคลองธรรมหรือมีฉันทิภูติ ซึ่งมีมโนทุจริตนี้เป็นตัวสร้างกำแพงกีดกันไม่ให้จิตมนุษย์ได้เข้าถึงความดีงาม กำแพงหรือสิ่งกีดกันตัวนี้คือพอใจรักใคร่ในอารมณ์ที่ชอบใจ ความคิดป้องกันภัยหรือพยาบาท ความมีจิตใจหดหู่ เคลิบเคลิ้ม ความคิดหรือความคิดฟุ้งซ่านและเกิดความรำคาญ รวมทั้งความเล็งเลสงสัยไม่สามารถตกลงใจได้ กำแพงกีดกันความดีนี้ เป็นกำแพงกีดกันศักยภาพในการเรียนรู้ของมนุษย์ด้วย (พระราชาธรรมนิเทศ (ระแบบ วิฑูยาโณ), 2541) ในทางพุทธธรรมมีชื่อเรียกว่า นิ वर्ณห้า ทั้งมโนทุจริตและนิ वर्ณห้า สามารถกำจัดด้วยสมาธิ

3. จิตใจของมนุษย์ที่ได้รับการฝึกฝนอบรมทางศีล สมาธิ อย่างสม่ำเสมอ จะมีคุณสมบัติไวต่อการรับรู้สิ่งต่าง ๆ ทั้งสิ่งเร้าจากภายนอกและภายในตนเอง ซึ่งหมายถึงความรู้สึกและความคิด

สามารถพัฒนาปัญญาทั้งสุตมยปัญญา จินตามยปัญญา และภาวนามยปัญญาให้ครบถ้วนสมบูรณ์ ทำให้มนุษย์เข้าใจชีวิต สังคม โลก สามารถกำหนดบทบาทหน้าที่ของตนเองได้อย่างถูกต้อง ก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดในชีวิตมนุษย์ การพัฒนาชีวิตของมนุษย์ตามหลักไตรสิกขา (ศีล สมาธิ และปัญญา) คือการพัฒนาชีวิตตามหลักการทางสายกลาง (มัชฌิมาปฏิปทา) หรือ มรรคมงคล 8 ในพระพุทธศาสนาที่ผู้นับถือพระพุทธศาสนาที่ปฏิบัติตนเป็นพุทธมามกะ ปฏิบัติกันทั่วไป คือ ต้องมีศรัทธาความเชื่อยอมรับนับถือคุณพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่งเป็นที่ระลึก ในเบื้องต้นเสียก่อน โดยรำลึกถึงคุณของพระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ และ เจริญสมาธิ เพื่อให้เกิดปัญญารู้โลกและชีวิตตามเป็นจริงต่อไป เพราะศีลเป็นเหตุให้เกิดสมาธิ สมาธิเป็นเหตุให้เกิดปัญญา เพราะปัญญาเป็นเหตุให้เข้าใจรู้เรื่องการรักษาศีลที่ถูกต้องและมีสมาธิที่ถูกต้อง เป็นสัมมาสมาธิ

การพัฒนาชีวิตตามหลักไตรสิกขาด้วยการรักษาศีลหรือการสมาทานศีล เป็นธรรมเนียมของชาวพุทธที่ประกอบพิธีกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็นการให้ทานหรือบุญพิธีใด ๆ ก็ตาม ไม่ว่าจะเป็นงานมงคลหรืองานอวมงคลจะนิยมสมาทานศีลก่อน เพราะศีลทำให้กายวาจาสะอาดสุจริต ในขณะเดียวกันมีการไม่ประทุษร้ายต่อผู้อื่นทางกาย วาจาแล้ว มีจิตเมตตากรุณา ประกอบสัมมาชีพ พอใจในคุ้มครองของตนเอง มีสัจวาจา ไม่ประมาทขาดสติ ศีลจึงนำผู้รักษาไปสู่สุคติและเป้าหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนาต่อไป

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้กล่าวถึงความสำคัญของศีลและการรักษาศีลไว้ดังนี้ ศีล คือ ระเบียบความประพฤติ หรือถ้าจะพูดให้เต็มความหมายแท้จริง คือระเบียบความเป็นอยู่ ทั้งส่วนตัวและส่วนที่เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมทางกายวาจา ตลอดจนการทำมาหาเลี้ยงชีพ ซึ่งได้กำหนดวางไว้เพื่อทำให้การเป็นอยู่นั้น กลายเป็นสภาพอันเอื้ออำนวยแก่การปฏิบัติกิจต่าง ๆ ที่เป็นไปเพื่อเข้าถึงหมายอันดีงาม ซึ่งเป็นอุดมคติของคนในสังคมหรือชุมชนนั้น โดยทั่วไป ระเบียบความประพฤตินี้ จะมีลักษณะเป็นการปิดกั้นโอกาสที่จะทำความชั่ว และส่งเสริมโอกาสสำหรับการทำความดี โดยฝึกคนให้รู้จักสร้างความสัมพันธ์ด้านกายวาจาที่ดีงามกับสภาพแวดล้อม อันจะเป็นผลเอื้ออำนวยแก่การดำรงชีพทั้งของตนและชุมชน สำหรับสังคมมนุษย์ในวงกว้าง ระเบียบความประพฤติขั้นต้นอย่างน้อยที่สุด หรือศีลขั้นพื้นฐานที่จะสร้างสภาพเกื้อกูลให้เกิดขึ้น ก็คือหลักที่เรียกว่า ศีล 5 ซึ่งมีสาระสำคัญได้แก่การไม่ละเมิดต่อชีวิต ต่อทรัพย์สิน ต่อของรักของกันและกัน การไม่ใช้วาจาละเมิดความจริง เพราะเห็นแก่ตัวและมุ่งทำลายผู้อื่น และการไม่ทำลายสติสัมปชัญญะหรือความสำนึกผิดชอบชั่วดีของตนด้วยการตกในอำนาจของสิ่งเสพติด ส่วนระเบียบความประพฤติที่ซับซ้อนไปกว่านี้ ย่อมรวมถึงข้อกำหนดกฎเกณฑ์ ขนบธรรมเนียมและข้อปฏิบัติปลีกย่อยต่าง ๆ ที่วางไว้เพื่อความเรียบร้อยดีงามและเพื่อให้เกิดสภาพการดำรงชีวิตอันเกื้อกูลแก่การที่จะเข้าถึงจุดหมายจำเพาะของชุมชนนั้น สังคมนั้น หรือระบบการนั้น ศีลจึงมีความกวัดขั้น เคร่งครัด ประณีต เมื่อว่าโดยสรุปตามความหมายของพระพุทธศาสนามีลักษณะสำคัญ คือ

1. ทำให้เกิดสภาพความเป็นอยู่ที่เกื้อกูลแก่การปฏิบัติกิจต่าง ๆ เพื่อเข้าถึงจุดหมายที่ดีงามโดยลำดับจนถึงจุดหมายสูงสุดของชีวิต

2. ทำให้สมาชิกของสังคมหรือชุมชนนั้นอยู่ร่วมกันด้วยดี สังคมสงบเรียบร้อย สมาชิกต่างดำรงอยู่ด้วยดี และมุ่งหน้าปฏิบัติกิจของตน ๆ โดยสะดวก

3. ฝึกหัดขัดเกลาตนเอง ทำให้กิเลสเบาบางลง ด้วยการควบคุมยับยั้งสังวร ปรปการ แสดงออกทางกายวาจาให้เอื้อแก่สภาพความเป็นอยู่ที่เกื้อกูลและการอยู่ร่วมกันด้วยดีนั้น อันเป็นขั้นต้นของการพัฒนาชีวิตของตนให้พร้อมที่จะเป็นที่ยอมรับของกุศลธรรมทั้งหลาย เฉพาะอย่างยิ่งคือเป็นพื้นฐานของสมาธิ หรือการฝึกปรือคุณธรรมทางจิตใจที่สูงขึ้นต่อไป การศึกษาตามหลักศีลสิกขาจะเกี่ยวข้องกับมรรคมงคล 8 ที่ว่าด้วย สัมมาวาจา (เจรจาชอบ) สัมมากัมมันตะ (ประพฤติชอบ) และสัมมาอาชีวะ (เลี้ยงชีพชอบ) (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2552)

ดังนั้น การรักษาศีลจึงทำให้ผู้รักษาสมาคมควบคุมพฤติกรรมที่แสดงออกทางกาย วาจาให้สะอาดสุจริต มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย ที่เป็นไปทั้งส่วนตน ส่วนสังคม โดยมีจุดหมายเพื่อให้ทุกคนที่อยู่ร่วมกัน ประกอบกิจต่าง ๆ ร่วมกันไม่เบียดเบียนทำร้ายกัน และเมื่อมีกาย วาจาสุจริตสะอาดเรียบร้อย จะเป็นพื้นฐานในการพัฒนาจิตหรือเจริญสมาธิต่อไป

ส่วนหลักจริยธรรมพื้นฐานทั่วไปที่ชาวพุทธปฏิบัติกันเพื่อให้เกิดความสุข ความเจริญในชีวิตและเพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสงบสุข โดยไม่เบียดเบียนทำร้ายกัน ซึ่งอาจจะเรียกว่า ศีลธรรม ซึ่งมีทั้งข้อห้ามปฏิบัติและข้อควรปฏิบัติ กล่าวคือศีลเป็นข้อห้ามและธรรมเป็นข้อควรปฏิบัติ ซึ่งในเบื้องต้นนี้จะได้กล่าวถึงหลักธรรมพื้นฐานที่ชาวพุทธปฏิบัติกัน

เบญจศีล เบญจธรรม ซึ่งเป็นหลักจริยธรรมขั้นต้นที่ยกระดับจิตใจคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ให้เป็นสังคมที่มีศีลธรรม ให้เป็นสังคมที่สงบสุข ศีลจึงเป็นข้อปฏิบัติเบื้องต้นในสังคมมนุษย์โดยอย่างยิ่งในพระพุทธศาสนา

ศีล 5 หรือเบญจศีล (ความประพฤติชอบทางกายและวาจา รักษากาย วาจาให้เรียบร้อย การรักษาปกติตามระเบียบวินัย ข้อปฏิบัติในการเว้นจากความชั่ว การควบคุมตนให้ตั้งอยู่ความไม่เบียดเบียน เว้นจากปลงชีวิต เว้นจากการฆ่าการประทุษร้ายกัน เว้นจากการถือเอาของที่เขา มิได้ให้ เว้นจากการลัก โกง ละเมิดกรรมสิทธิ์ ทำลายทรัพย์สิน เว้นจากประพฤติดินในกาม เว้นจากการล่วงละเมิดสิ่งที่ผู้อื่นรักใคร่หวงแหน เว้นจากพูดเท็จ โกหก หลอกลวง เว้นจากน้ำเมาคือ สุราและเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท เว้นจากสารเสพติดให้โทษ

เบญจธรรม (ธรรม 5 ธรรมอันดีงามห้าอย่าง คุณธรรมห้าประการ คู่กับเบญจศีล เป็นธรรมที่เกื้อกูลแก่การรักษาเบญจศีล ผู้รักษาเบญจศีลควรมีไว้ประจำใจ เมตตาและกรุณา (ความรักใคร่ปรารถนาให้มีความสุขความเจริญและความสงสารคิดช่วยให้พ้นทุกข์ คู่กับศีลข้อที่ 1) สัมมาอาชีวะ (การหาเลี้ยงชีพในทางสุจริต คู่กับศีลข้อที่ 2) กามสังวร (ความสังวรในกาม ความสำรวมระวังรู้จักยับยั้งควบคุมตนในทางกามารมณ์ ไม่หลงไหลในรูป เสียง กลิ่น รสและสัมผัส 5

คู่กับศีลข้อที่ 3) สัจจะ (ความสัตย์ ความซื่อตรงคู่กับศีลข้อที่ 4) สติสัมปชัญญะ (ระลึกได้และรู้ตัวอยู่เสมอ คือฝึกตนให้เป็นคนรู้จักยังคิด รู้สึกตัวเสมอว่า สิ่งใดควรทำและไม่ควรทำ ระวังมิให้เป็นคนมัวเมาประมาท คู่กับศีลข้อที่ 5) ศีลเป็นข้อห้าม 5 ข้อและธรรมเป็นข้อควรปฏิบัติ 5 ข้อ เรียกว่า เป็นมนุษยธรรม ธรรมที่ทำให้คนเป็นมนุษย์ ศีลแต่ละข้อจะมีองค์ประกอบในการล่วงละเมิดศีลเช่น ข้อที่ห้ามฆ่าสัตว์ จะมีหลักการพิจารณาศีลว่าจะขาดหรือบกพร่อง คือสัตว์นั้นมีชีวิต เรารู้ว่าสัตว์นั้นมีชีวิต มีจิตคิดที่จะฆ่า พยายามฆ่าและสัตว์นั้นตายด้วยความพยายามนั้น ศีลข้ออื่น ๆ จะมีข้อพิจารณาในทำนองเดียวกัน ส่วนเบญจธรรมนั้นเป็นสิ่งที่ทำให้คนมีคุณธรรมประจำใจ เพื่อให้ทุกคนอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ศีลจึงเป็นเบื้องต้นที่ทำให้คนสะอาดสุจริตกายและวาจา เมื่อศีลสมาธิจะเกิดขึ้น สมาธิจะเป็นเหตุให้เกิดปัญญาต่อไป (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2552)

สรุป

โลกในปัจจุบันที่เราอยู่นั้นมีลักษณะของความเป็น “สมัยใหม่” มีความเปลี่ยนแปลงที่เห็นได้ชัดไม่ว่าจะเป็นในด้านชีวิต ความเป็นอยู่ ไปจนถึงปฏิสัมพันธ์ในเรื่องต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน และความเจริญก้าวหน้าของวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี ส่งผลกระทบต่อสังคมโลกอย่างมากมาย กระแสโลกาภิวัตน์นั้น คือ การย่อโลกให้เล็กลงโดยการส่งผ่านข้อมูลข่าวสารอย่างรวดเร็ว มีความทันสมัยทางด้านเทคโนโลยี ทำให้ทั้งโลกเชื่อมโยงเป็นระบบเดียวกัน ด้วยเทคโนโลยีการสื่อสารเพื่อปฏิสัมพันธ์ในมิติต่าง ๆ ส่งผลให้ประชากรในโลกพัฒนาไปในทิศทางเดียวกันทั้งโลก คือ โลกแห่งวัตถุนิยม บริโภคนิยม ที่ขับเคลื่อนด้วยความโลภ ความเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน และมองว่าทิศทางการพัฒนานี้คือ ความสำเร็จของการพัฒนาในยุคโลกาภิวัตน์ มีความเจริญก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เป็นยุคของข้อมูลข่าวสาร ยุคโลกไร้พรมแดน โลกข้อมูลข่าวสารจึงมีอิทธิพลต่อความคิด จิตใจ และพฤติกรรมของมนุษย์มากขึ้น ทั้งนี้คนไทยจำนวนไม่น้อยที่ตกเป็นเหยื่อของข้อมูลข่าวสารและการโฆษณาชวนเชื่อเหล่านี้ ถูกอิทธิพลของวัฒนธรรมและค่านิยมจากต่างชาติครอบงำจากวัฒนธรรมและค่านิยมของต่างประเทศ มองข้ามและไม่สนใจกับคำสอนของศาสนาและวัฒนธรรมไทย นำไปสู่การมุ่งแสวงหาแต่ความสุขทางวัตถุ มีความเห็นแก่ตัวมากยิ่งขึ้น ขาดความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ไม่เห็นความสำคัญของศาสนา และขาดคุณธรรม จริยธรรม ไม่เชื่อในเรื่องของกฎแห่งกรรม เหล่านี้ล้วนเป็นปัญหาที่เป็นผลพวงของการพัฒนาทางวัตถุอย่างขาดความสมดุลกับการพัฒนาทางจิตใจ

วิธีการคิดในทางพระพุทธศาสนานั้น เป็นการมองในสภาพที่เป็นจริงและถือว่าสิ่งมีชีวิตทั้งหมดในโลกล้วน แต่อาศัยอยู่ในโลกเพียงช่วงระยะหนึ่งเท่านั้น ในท้ายที่สุดก็ต้องจากโลกนี้ไปตามหลักสามัญลักษณะ จึงถือว่าทุกชีวิตนั้นเป็นเพื่อนร่วมทุกข์ เกิด แก่ เจ็บ และตายด้วยกันทั้งสิ้น ฉะนั้น จึงสอนให้บุคคลงดเว้นจากการทำลายสิ่งมีชีวิตทุกชนิด ให้ทุกคนยอมรับและ

เคารพสิทธิในการมีชีวิตอยู่ของกันและกัน ไม่ทำลายล้างกัน ให้มีเมตตาต่อกัน คือปรารถนาที่จะเห็นตนเองอยู่อย่างไม่มีเวรไม่มีภัยไม่เบียดเบียนกัน ยอมรับความจริงที่ทุกชีวิตต้องการอยู่ในโลกอย่างไม่มีเวร ไม่มีภัยไม่เบียดเบียนกัน ไม่ประทุษร้ายกัน ต้องการเห็นแต่ละชีวิตอยู่ดีมีสุขตามสมควรแก่ฐานะของตน และเกิดการยอมรับนับถือสถานะของกันและกัน ส่วนหลักจริยธรรมพื้นฐานทั่วไปที่ชาวพุทธปฏิบัติกันเพื่อให้เกิดความสุข ความเจริญในชีวิตและเพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสงบสุข โดยไม่เบียดเบียนทาร้ายกัน ซึ่งอาจจะเรียกว่า ศีลธรรม ซึ่งมีทั้งข้อห้ามปฏิบัติและข้อควรปฏิบัติ กล่าวคือศีลเป็นข้อห้ามและธรรมเป็นข้อควรปฏิบัติ เป็นหลักธรรมพื้นฐานที่ชาวพุทธปฏิบัติกัน

เอกสารอ้างอิง

- ขจัดภัย บุรุษพัฒน์. (2556). คุณธรรมนำชีวิต พลิกวิกฤตเป็นโอกาส (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: ฐานบัณฑิต.
- ประเวศ วะสี (2560). ประเทศไทย 5.0 เอกสารประกอบการปาฐกถาพิเศษในงานมหกรรมสมุนไพรมหาชาติ และการประชุมวิชาการประจำปีการแพทย์แผนไทย การแพทย์พื้นบ้านและการแพทย์ทางเลือกแห่งชาติ ครั้งที่ 14. นนทบุรี: กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก กระทรวงสาธารณสุข.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). (2552). พุทธธรรมฉบับปรับปรุงและขยายความ (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2552). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____. (2550). ธรรมานุญชีวิต (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- พระราชธรรมนิเทศ (ระแบบ จิตตยาโณ). (2541). โลกและชีวิตในวิถีแห่งธรรม. กรุงเทพมหานคร: พรศิวกการพิมพ์.
- พระเทวินทร์ เทวินโท. (2550). พุทธจริยศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 1 กรุงเทพฯ: มหาจุฬาบรรณาคาร.
- พุทธทาสภิกขุ. (2553). พุทธทาสแนะแนวจริยธรรมร่วมสมัย ชุดที่ 3 จุดหมายปลายทาง และตัวแท้ของจริยธรรม. กรุงเทพมหานคร: ดวงตะวัน.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2545). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542. กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญทัศน์.
- แสง จันทรงาม. (2550). การสอนจริยธรรมในโรงเรียน. เอกสารนำเสนอในการประชุมสัมมนาจริยธรรมในสังคมไทยปัจจุบัน. สถาบันเทคโนโลยีแห่งเอเชีย.
- Scholte, J. A. (2005). Globalization: A Critical Introduction (2nd ed.). New York: Palgrave Macmillan.